

Preek 8-10-2023; ds. Arlette Brabander

Lezing: Jesaja 5: 1-7 en Matteüs 21: 33-43

Gemeente van de Heer Jezus Christus, broeders en zusters,

Het gaat vanmorgen over doodslag in de wijngaard. Een contradictio in terminis. Twee onverenigbare begrippen. Een wijngaard staat voor het goede leven. Een leven van vrede, rust en harmonie. Het leven zoals God dat bedoeld heeft. Doodslag staat voor een leven dat God zo helemaal niet bedoeld heeft. Doodslag staat voor de grootst mogelijke onrust, voor ruzie, voor oorlog. Oorlog en vrede als twee uiterste polen van leven. Daartussen slingeren wij vanmorgen heen en weer. Tussen liefde en haat, goed en kwaad, recht en onrecht.

Het heeft iets tragisch, de mens. We willen het zo goed doen, maar o, wat zijn we toch een prutsers. God schiep de mens op de zesde dag. Hij zei nog dat het zeer goed was. Vervolgens ging het in rap tempo mis. De boom, de vrucht, de slang, de schaamte. De mens moest de mooie tuin van God verlaten. Teruggeplaatst op de aarde, was het hard zwoegen voor het levensonderhoud. Kinderen krijgen ging gepaard met pijn. Alsof de last nog niet genoeg zwaar was. De verhoudingen onderling raakten al snel verstoord. De eerste broer sloeg de ander dood. Uit jaloezie. De Vader zag het offer niet wat de ene broer bracht. Hij keek alleen maar naar het offer van de andere broer.

Sindsdien is doodslag een terugkerend thema in het leven van de mens. Hoeveel broeders hebben elkaar al niet doodgeslagen uit angst. Het is jij of ik. De angst om te kort te komen. Om te verliezen. Al is het ons niet duidelijk wat de definitie inhoudt. De angst om uitgesloten te worden. Van welke groep dan ook. De angst om eenzaam te zijn, de angst om niet geliefd te zijn. Een thema dat steeds terugkeert in het leven van de mens. Met een denkfout: het is de een óf de ander. In plaats van de een én de ander. Erop of eronder. Het is niet meer bij te houden. Elke keer lijkt de concurrentiestrijd weer op te laaien. De jaloezie, de angst, het egoïsme. Gesublimeerd in de schijnbaar argeloze vraag: Ben ik mijn broeders hoeder?

Het begint zo mooi vanochtend. Met liefdespoëzie. De profeet Jesaja zingt een lied. Hij zingt over de liefde van zijn geliefde. Over de schat van zijn schat. Het hart in het hart. De profeet Jesaja zingt over dat wat God in zijn hart draagt. Die schat in zijn hart is zijn volk, zijn mensen. De schat in Gods hart noemt hij 'Zijn wijngaard'.

Als we het in de Bijbel over de wijngaard hebben gaat het over het volk Israël. Zijn oogappel, zijn lieveling. De 'edelwingerd' van God, zo beschrijft Jesaja het. De exclusieve wijnrank. De mensen van Juda. Kennelijk lagen die de Heer nog het meest na aan het hart. De stam waartoe Jesaja behoorde. Koninklijk en aristocratisch.

Maar het liefdevol ingestoken lied eindigt smalend: 'Ik vroeg om recht, maar oogstte onrecht'. Het gaat er allemaal niet meer zo koninklijk aan toe: God is boos. Woedend als een bedrogen echtgenoot. De koningen van Israël waren onrechtvaardig in zijn ogen en het volk in de ban van afgoden. God wil recht, recht en nog eens recht.

De profeet Micha hamerde er steeds maar op: 'Er is jou mens gezegd wat goed is, je weet wat de Heer van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te zijn en nederig de weg van God te gaan'.

We weten dat ook. Maar toch gaat het mis. We zijn er niet sterk in.

In de relatie tussen God en Israël is trouw is het sleutelwoord. Net zoals in een liefdesrelatie. God als bruidegom en Israël als bruid. Er was een exclusief verbond tussen God en Israël: 'Ik zal uw God zijn en gij zult mijn volk zijn'. Deze woorden van trouw lopen als een rode draad door de Bijbel heen.

In een huwelijk is er maar plek voor twee, anders wordt het oorlog. God is een jaloerse God. Hij eist exclusieve trouw.

Israël is Gods uitverkoren volk. Het is een beladen uitspraak. Het resulteerde in meer dan 70 jaar oorlog tussen de Israëli's en Palestijnen. Gisterochtend is het geweld daar weer hevig opgelaaid. Gepaard met haat, onrecht en kwaad. Toch staan we stil bij de wortels van onze kerk. Onze verbondenheid. Hoe ongemakkelijk soms ook.

De bijzondere band tussen Israël en God begint al in Genesis. Het eerste boek draait om de wording van het volk Israël. Het eerstelingschap van Israël te midden van de andere volken. Het begint bij één familie. Abraham, geroepen door God. Geroepen om uit zijn land te vertrekken. De belofte die hij meekrijgt is groots: 'Ik zal jou tot een groot volk maken zegt God. Ik zal jou zegenen.' Het zal je maar gezegd worden als mens. Een nageslacht als sterren aan de hemel. Kinderen als diepgeworteld verlangen van de mens. Een leven van hoop en toekomst.

Sterker nog: 'De zegen van God zal op je zijn'. Het lijkt ongelooflijk voor Abraham. Als God maar voor je is, wie is er dan je tegen. 'Met jou zullen alle geslachten van de aardbodem worden gezegend'. Dat is het eerstelingschap, waarin de zegen zich concentreert in één persoon of één volk. Om vervolgens uit te waaiëren over de rest. Pars pro toto. Israël is de weg waarlangs God zijn doel wil bereiken met deze wereld. Dit volk wordt opgeroepen om heilig te leven: zij moeten luisteren naar God en zich aan zijn geboden houden. Dan is het leven goed, door God gegeven. Maar helaas! Het huwelijk gaat niet over rozen. Het lukt Israël eenvoudig niet om zich aan de geboden te houden. God is boos, woedend over zulke ontrouw.

Het heeft ook iets tragisch: de mens. Ogenschijnlijk alles gekregen, toch gaan we de mist in. We zien het zoveel gebeuren. Een stukje vruchtbare grond. Verliefd, verloofd, getrouwd. Een eigen huis, een plek onder de zon. Dan komt die ijver. We streven naar een eigen huis. We leggen een mooie tuin aan. We bouwen er een schutting om heen. We hebben toch privacy nodig. De wachttorenen in de wijngaard. Alarminstallatie voor mogelijke kapers op de kust. Dan komt de oogst: het zijn de druiven, de wijn in de pers om samen te genieten van de goede dingen in het leven. Het kan niet op. Alle ingrediënten zijn er voor een lang en gelukkig leven samen. Maar helaas! We zien het zoveel om ons heen: het loopt uit op een enorme teleurstelling. We hadden geweldige vruchten verwacht van hem of van haar, maar o, wat waren ze wrang. Stinkbessen noemt Jesaja ze. Niet te eten. Misselijk makend.

'Pas toch op voor de vossen in de wijngaard', het lied der liederen waarschuwde al alle geliefden voor hen. De 'huwelijksverstoorders'. Wat begon als een liefdeslied had beter een 'komedie' geheten. Wat goed en mooi begon, werd ronduit slecht. Het liefdesleven pakt totaal anders uit dan verwacht. Een goed huwelijk eindigt in een nare scheiding.

Gemeente, het gaat vanochtend over doodslag in de wijngaard. Over het kapotslaan van dromen. Over het goede leven dat in duigen valt. Over het onrecht wat mensen elkaar aandoen. Over goed dat opeens kwaad is geworden. Over het onvermogen van onszelf om alles goed te doen. Wij mensen zoeken eindeloos naar een definitie van dat kwaad, van die perversie. Ligt het binnen in ons of zoeken we het erbuiten? Was het de slang of was het de jaloezie?

Mattheus pakt de parabel van Jesaja op. Zoals dat in het Nieuwe Testament vaak gebeurt. Alleen heeft Jezus het niet over de wijngaard, die slechte vruchten voortbrengt. Hij heeft het over pachters, die vruchten nemen die niet van hen zijn. Jezus heeft het over diegenen die zijn aangesteld over de wijngaard. Over de machthebbers. Diegenen die het voor 't zeggen hebben.

Wat vinden jullie nu van die pachters, vraagt Jezus aan hen. Ze nemen maar, ze nemen de vruchten, ze nemen het leven van de dienaren en ze pakken zelfs de Zoon. Hoe zit dat dan? Dan antwoorden de priesters in koor: 'Slechteriken zijn ze. Kwaadaardig zijn ze. De wijngaard zal aan een andere mensen gegeven worden.

'Het koninkrijk van God' zal naar een ander volk gaan. In de geschiedenis is men er mee aan de haal gegaan. Anti-judaïstisch. Anti-Joodse sentimenten. Maar daar ging het niet over. Het ging Jezus om diegenen die de macht hebben in deze wereld. Over de machtsstructuren die een bepaald soort denken in stand houden. Zoals het recht van de sterkste. Het nemen, het pakken wat je pakken kan. Het of/of denken. Het is jij of ik in het leven, altijd bang om tekort te komen. Jezus streefde naar een omwenteling in het denken. Een zogenaamde metanoia: bekering. Johannes de Doper heeft het over de vrucht der bekering in het 3e hoofdstuk.

Jezus sprak het al uit in de Bergrede: Het zijn de zachtmoedigen die het koninkrijk zullen beërven. De nederigen van hart, de treurenden, de barmhartigen, de vredestichters. De mensen die aan de andere kant van de macht staan. Niet de mensen die het hardst schreeuwen. Niet de mensen die alleen maar nemen en pakken wat niet van hen is.

Net zoals die hoeksteen. Die niet voldeed in de ogen van de bouwers. Ze keurden hem af. Maar later toch een hoeksteen van de tempel is geworden dankzij God.

Met de hoeksteen is Jezus bedoeld. Vernederd door mensen en verhoogd door God. Maar let wel: die hoeksteen is een heikele steen. Of je struikelt erover of hij zal op je vallen en je verpletteren. Dat is de engel in vers 44. Jezus is een troost voor alle slachtoffers van onrecht: want het oordeel komt. Dat is een zekerheid. Maar tegelijkertijd heeft Jezus gezegd: laat het oordeel over aan Hem die komt richten over goed en kwaad, recht en onrecht. Wat het feit dát God zal oordelen is enige echte barmhartigheid. Recht voor diegene aan wie onrecht is gedaan. Dan zijn we slechts alleen afhankelijk van Zijn genade.

Lof zij u Christus in eeuwigheid,

Amen